

Mis teil/neil seal koolis toimub?!

Heidi Tammar

Raadioajakirjanik, meediaõpetaja

Mis on juhtunud/juhtumas koolikeskkonnaga, kui õpilased ise leiavad, et viimase kolme-nelja aastaga on midagi oluliselt muutunud, et nooremad koolikaaslased on hoopis teistsugused, kui olid nemad omal ajal: koolis on järjest rohkem neid, kes ei lase elada õpetajatel ega kaasõpilastel, segavad tundi, terroriseerivad ja laiutavad.

Üks kõrvakiil, mille õpetaja andis teda solvanud teismelisele, pälvis mõne üürikesse nädala jooksul Eesti meedia tähelepanu (vt Õpetajate Leht, 5.01.). Lisaks sellele, et ka suuremad üleriigilised väljaanded andsid Jüri koolis toimunu kirjeldamiseks leheruumi, ilmus ridamisi teateid selle kohta, kuidas õpilast on õpetaja halva kohtlemise eest (sõim, löömine) karistatud. Lugeja võis maha rahuneda – halvad lapsed saavad üldjuhul siiski teenitud karistuse ja elu läheb edasi. Ajalehtede uudis- ja arvamuskülgi täitsid õige pea juba uued teemad. Meediaõpetajana haarasin võimalusest lüüa kaks kärbest ühe hoobiga – analüüsida oma õpilastega (10. ja 11. klass) olukorda koolis mitme kandi pealt ja mõelda ka sellest, milline oli ja oleks võinud olla ajakirjanduse roll selle tõsise juhtumi sügavamal avamisel.

Eesti lapsed – edukad lapsed

Meediatunnis saab paljusid asju arutada ja nii venivad mõnedki õhtupoolsed kokusaamised ametlikust pikemaks. Siin ei piira meid riiklik õppekava ega tunniplaan. Üsna sageli alustame tundi sellega, et igaüks ütleb, milliseid uudiseid ta on maailmas toimuva kohta lugenud või kuulnud. Vahel palun rääkida ka kooliuudiseid. Hiljuti rääkis üks tüdruk, kuidas õpetaja saatis poiste kehalise kasvatus tunnis noormehe pallimängust välja, teatades kõigi ees: „Sa oled tühi koht, mine istu!” Arutasime seda teemat

pikalt. Noored olid puudutatud, nagu oleks neid endid solvatud. Rääkisime teost ja tagajärjest, (sõna)vabadusest ja vastutusest. Sellest, et kellelgi pole õigust teisele haiget teha, et meie ühiskond soosib tugevaid ja edukaid. Neid kuulates meenus mulle, kuidas iseseisvuv Eesti nimetas 1988. aasta suvel oma pioneeriorganisatsiooni ümber ELOks – Eesti Laste Organisatsiooniks. Läks mööda kümnekond aastat ja sama lühend kirjutati lahti, asendades ühe sõna, selle kõige pühama, Eesti, teisega – nüüd sai nimeks Edukate Laste Organisatsioon.

Mida see kehalise õpetaja taotles? Illusat mängu, mille üks kobakäpp oleks ära rikkunud? Või tunneb vahest temagi, et õpetajaks olemine pole asi, millega naabrite ja sõprade ees uhkustada – palka saab vähe ja töö on raske. Ühiskonna käibetõde on, et kooli tööle lähivad või seal püsivad vaid need, kes mujal hakkama ei saa (pole edukad). Ja juhtubki vahel, et sellel, kellele ühiskond koha kätte näidanud, tekib omakorda soov leida nõrgem, keda alandada. Õpilane on alati käepärast võtta...

Viimase aja meediatundide üks aruteluema on olnud, et koolis on järjest rohkem õpilasi, kes ei lase elada õpetajatel ega kaasõpilastel. Segavad tundi, terroriseerivad ja laiutavad. Nende suitsukonisid ei jõua kooliseinte äärest keegi nii kiiresti ära koristada, kui need sinna jälle maha poetatatakse. Mu õpila-

sed leiavad, et neist vaid kolm-neli aastat nooremad koolikaaslased on hoopis teistsugused, kui olid nemad omal ajal.

Mis siis koolis õieti toimub?

Marilin: „Tegelikult sõimavad õpilased õpetajaid pidevalt, ainult et seljatega. Lapsed lihtsalt ei austa vanemaid inimesi, õpetajatest rääkimata.”

Kristel: „Kõige hullemad on üheksandikud, kes kohtlevad õpetajaid kui alamaid, ütlevad selliseid sõnu, mis trüki-musta ei kannata. Sellised õpilased saavad korra kuus käskkirja selle eest, et on õpetajatega ülekohtuselt käitunud. Neil ei ole lootustki meie koolis (gümnaasiumis) edasi õppida ja sellepärast on neil ükskõik.”

Kahjuks on ka õpetajaid, kes on õpilaste vastu vägagi ülekohtused.”

Erika: „Koolis on olukord selle koha pealt nii hull, et isegi esimese klassi lapsed juba ropendavad ja on vägi-valdsed.”

Krete: „Kuna õpetaja on õpilasest palju kõrgemal ja temasse peab suhtuma aupaklikult, ei tohi õpetajat kunagi otse solvata, eriti klassi ees. Aga seda juhtub...”

Marion: „Viimasel ajal on kogu aeg nii, et kui õpilane õpetajale midagi halvasti ütleb, siis õpetaja ei tohi midagi samaväärset vastu öelda, sest õpilane läheb kohe kaebama. Kui koolis ei kaeba, siis kodus vanematele küll. Ja on küllalt vanemaid, kes kohe kooli õpeta-

jaga õiendama kihutavad. Samas ei teanud üldse, mida nende laps koolis teeb ja kuidas end üleval peab. Mulle on küll kodus räägitud, kuidas vanemate inimestega käituma peab...”

Siiri: „Koolis on alati sõnaõigus õpetajatel, kuigi ka õpilased peaksid tohtima oma arvamuse välja öelda ja oma olukorda selgitada. Mõnel õpetajal on täiesti ükskõik. Näiteks kui mõni poiss sõimab või ütleb kaasõpilasele inetusi, vaatavad paljud õpetajad sellest mööda. Kui mul on mingi probleem, pole koolis küll ühtegi täiskasvanut, kellelega seda arutada.”

Uku: „Pole õige, et õpilased mõnitavad ja kiusavad õpetajaid! Õpetajad on ju ka inimesed, miks peavad nad seda kõike taluma, palk niigi väike!”

Selles viimases lauses on teatud üleolekut ja pisukest kaastunnet õpilase poolt, kes on enda tulevikusihid koolist väga kaugele seadnud. Tänapäevaste gümnaasiumide jaoks terendavad tulevikunägemustes hoopis tulutoovamad ametid. Ometi on mõneski neist aimata heale õpetajale vajalikke isikuomadusi.

Kas keegi tahaks tulevikus olla koolis õpetaja?

Kristel: „Ei! See oleks alles mitme aasta pärast ja kui kõik nii edasi läheb, siis... Kui mina olin kuuendas klassis, pidime olema kodus juba enne pimedat ja kuhugi ööseks jäämine ei tulnud kõne allagi. Kandsime suurte õdede-vendade vanu riideid ja kui keegi salaja suitsetas, tehti sellest suur number. Praegused kuugendikud löövad end üles (on koolis ka värvitud), käivad pidudel ja mõned suitsetavad lausa avalikult. Nad on väga julged õpetajale vastu hakkama. Tundub, et pole sellist karistust, mis neid hirmutaks! Asi läheb iga aastaga hullumaks ja ma ei julge mõeldagi, mis siis toimub, kui minu aeg oleks õpetaja olla. Mulle päris meeldiks see amet, aga kes taluks, kui tema nimi oleks koos ropu kirjaga seina peale soditud või teda enast roppude sõnadega sõimataks... Mulle ei meeldi praegune õpetamise süsteem, sest see rikub ära ka nende elu, kes halvasti ei käitu, ja nemad on siiski enamuses!”

Lauri: „Õpetlased (õpetajad nende seas!) olid juba vanal ajal väga lugupeetud inimesed. Neid austati ja kui kellelgi neist oli midagi öelda, siis lihtrahvas vaatas ja kuulas, suud lahti. Kui tänapäeval pedagoogikat tudeeriv noor

mainib, et temast saab õpetaja, vaadatakse ta peale sellise pilguga, et kas temaga on ikka kõik korras. Sellise suhtumise on tekitanud paljuski just õhkkond koolis. Õpetajale öeldakse, mida sülg suhu toob, ja korraldustele lihtsalt vilistatakse. Õppetöö saab korralikult alata alles oktoobris-novembris – siis kui õpetaja on end suutnud maksma panna. Minu meelest on see pedagoog, kes suudab tänapäeva tavalises üldhariduskoolis (võib-olla on eliitkoolides teistsiti) konfliktideta töötada, üliinimene. Mina ei taha saada õpetajaks just sellise olukorra tõttu.”

Pille: „Hea õpetaja suudab panna laste silmad särama, neid motiveerida. Tahaksin kord olla selline õpetaja, aga kardan, et tulevikus on koolis veel hullem. Mõnikord mõtlen, et mis seal veel siis on, kui kord oma lapsed sinna saatma pean. Kas igas klassis seisab relvastatud turvamees, et kaitsta õpetajat laste ja lapsi õpetajate eest? Või on õpetaja laud kuulikindla klaasiga klassist eraldatud?”

Janika: „Väga tahan saada õpetajaks! Ma teeksin mõned asjad samamoodi, kui mu esimene õpetaja tegi. Oleksin lastele sõber ja teejuht. Peaksin neid kõiki võrdselt armsaks, ka poisse, kes kuidagi lugemist ja arvutamist selgeks ei saa või palju koerust teevad. Lapsevanemate koosolekul aga katsumaks vanematele rääkida lastest võimalikult palju head. Õpetaksin neile lastele, kes kodus pole seda õppinud, häid kombeid ja hoolimist... Tänapäeva koolis jääb just hoolimisest vajaka. Vähesed hoolivad, suuremal osal on savi.”

Motivatsioonist

Mis motiveeriks noort õpetajaks hakkama? Enne seda tuleks küsida, mis motiveerib iga päev kooli minema neid tuhandeid naisi ja mehi, kes praegu meie lapsi õpetavad. Milline on laste motivatsioon? Kas tõesti õpetajatel palk ja lastel hinded? Ei ole ju! Miks siis räägitakse avalikes aruteludes õpetajate puhul peaaegu ainult palgast? Miks on õpilaste kooliteema number üks ühel või teisel moel seotud hinnetega? Vastuseid justkui polegi. Ja pole vist eriti palju neid, kellele olukord rõõmu teeks. Kõige õnnelikumad on vahest need, kes pole harjunud küsimusi esitama ja lihtsalt teevad kõik kästu ära. Vahel võib see olla üsnagi tulemusrikas. Kuid kas ka

pikemas perspektiivis? Mis saab siis, kui keegi enam ei ütle, mitu lehekülge tuleb homseks ära õppida?

Samal ajal kui koolis tehakse ikka veel poole lehekülje peale pliiatsiga märk, kuhumaani „ära õppida” (õpilasel endal pole vaja mõelda ega „tarbetuid” küsimusi esitada), on elu meie ümber (ja sellesama elu pahupool meedia võimendatuna) võtnud maha paljud märgid – põhiliselt piiravad ja keelavad – ja nii elab koolilaps otseku kahte elu. Kumb on õige? Kas täiskasvanudki alati enam vahet teha oskavad? Konfliktne, lausa plahvatusohtlik olukord, ja plahvatusi toimub. Üksnes eemaltvaatajale võivad need tunduda tormina veeklaasis.

Millest sünnib konflikt õpilase ja õpetaja vahel ning kuidas seda lahendada?

Kirill: „Minu meelest sünnib tüüpiline konflikt õpilase ja õpetaja vahel järgmiselt: õpetaja tuleb klassi, annab suure kuhja raskeid ülesandeid, arvestamata sellega, mida õpilased juba päev otsa teinud on. Enamus lepib olukorraga, mõni närvilisem hakkab vastu. Üsna tavaline on, et veerandi/kursuse lõpul tehakse vahel isegi neli kontrolltööd päevas. Õpetajat huvitab ainult tema aine – mitte see, kas me selle ka tegelikult selgeks saame, vaid et see oleks läbi võetud ja hinded pandud. Väsinud peaga pole aga võimalik asjadest aru saada või kontrolltööd hea hinde peale kirjutada.”

Anni: „Näiteks on õpetaja õpilase meelest teda ebaõiglaselt hinnanud. Kui sama tööd teinud klassikaaslane on samasuguste vigadega töö eest saanud parema hinde, siis lähed õiendama. Selle peale läheb õpetaja närvi, lähed sina närvi ja nii öeldakse igasuguseid asju... Õpetaja käes on võim ja tema sõna jääb peale. Vähe on neid, kes oma vigu suudavad tunnustada ja õpilaselt vabandust paluda või vähemalt oma erineva hindamise ära põhjendada.”

Kristel: „Mul on endalgi olnud tegemist õpetajaga, kes ütles, et teeb kõik võimaliku, et mu veerandihinne alla viia... Mõned näited koolielust. *Õpetaja klassile: mind ei huvita teie arvamus ega hakka kunagi huvitama! Õpetaja punk-stiilis õpilasele: tulevikus ei saa sa oma välimuse pärast meest ega tööd! Õpetaja peenikesele poisile: kus su musklid on – kas häbi ei ole selline välja näha?! Kõik eelnev on öeldud mitte sõb-*

raliku aasimisena, vaid tüli käigus ja kõigi kuuldes.”

Miina: „Vahel oleme kogemata teada saanud, kuidas mõnest õpilasest õpetajate toas räägitakse, tema pereelu ja vabemaid halvustatakse. Teeb ikka vihaseks küll, mis siin imestada, kui mõni klassis plahvatab.”

Marelle: „Õppida antakse liiga palju, iga õpetaja arvab vist, et tema aine on see ainuke. Kui oled haige, väsinud või ei saanud mõnest asjast aru ja vabandad, ei võeta su vabandust vastu. Me ei õpiks nagu iseenda jaoks, vaid täidaksime oma õppimisega mingit õpetaja plaani.”

Rain: „Halb hinne võib konflikti vallandada. Aga mõnel juhul on halb hinne ka õpetaja kättemaks õpilasele. Punane pastakas on ju õpetaja käes ja võimaluse kedagi vahele võtta leiab alati...”

Liina: „Kui õpetaja on liiga leebe, istutakse talle lihtsalt pähe, ja kui olukord on kontrolli alt väljas, on juba raske ennast kehtestada. Siis võib sama õpetaja hakata klassile kätte maksma. Siin räägiti pikalt, kuidas õpetaja õpilast löi. Sellisele huligaanile ei teinud see ju muud kui natuke nalja ja andis talle veel kõvad trumbid kätte. Palju hullem on olukord, kus õpetaja hakkab õpilast kiusama. See võib viia enesetapuni. Ja neid õpetajaid ei tiri keegi kohtupinki!”

Kätlin: „Konflikt võib sündida ka sellest, et mõni õpilane, kes muidu eriti silma paista ei suuda, ei taha enam olla lihtsalt nimi klassipäevikus. Ta tahab silma paista, hakkab õpetajat provotseerima.

Mina arvan, et ka see, kel on elus läinud teistest kehvemini, tahab olla märgatud. Aga suurem osa meist on koolis lihtsalt hall mass. Meid on seal palju koos, vahel ei tunta isegi oma klassi inimesi.”

Konfliktide lahendamisest

Palusin küll kirjutada ka sellest, kuidas tavaliselt konflikte lahendatakse, aga selle kohta vastuseid ei tulnudki. Kas neid üldse lahendatakse? Või jäävad nad hõõguma, oodates uut võimalust lahvatada? Lahendus ei saa olla see, et õpetajal on alati õigus ja punkt. Kas konflikti lõpetab märkus, käskkiri, mõni muu karistus? Vaevalt küll!

Pärast mõne konfliktse olukorra avalikkuse ette toomist ollakse sunnitud avalikult tunnistama, et koolis on miski

mäda. Usundiõpetusest ja uuest ainekavast oodatakse imet. Samas on väga raske aru saada, mida uus õppeaine endast ikka kujutama peab ja kes seda õpetama hakkab. Ajakirjandus on silmanähtavalt segaduses (või kodutööd kehvalt teinud?), nimetades planeeritavat õppeainet kord usundi-, kord usuõpetuseks. Otsustajad räägivad sellest, kuidas uus õppeaine muudab noored eetiliseks. Samas ei saa uus õppekava, mis peaks kooliõpetuses midagi muutma, kuidagi valmis, sest siingi käib ärihuvidega segatud poliitiline võitlus.

Eesti keelest ja eetikast

Ma ei tahaks olla praeguses koolis eesti keele õpetaja. Teeb jõuetuks, kui märkad, kuidas meie vaene emakeel aina uusi valusaid mükse saab ja kõigist neist järeleandmistest, mis tema kasutajatele tehtud, suisa kriimuliseks on kulunud. Lihtne oleks heita teistele aineõpetajatele ette, et nemad oma aine kirjalikes töodes keelevigu ei paranda. Minu sügav veendumus on, et emakeele vigade parandamine ajaloo või bioloogias on sama tõsine asi kui eetika õpetamine igas ainetunnis ja väljaspool tundeid. Tean, et leidub õpetajaid, kes teevad mõlemat. Aga see ei ole mõõdetav, selle eest pole ette nähtud õpilastele hindede ega õpetajale lisatasu. Kõik see on õpetaja südametunnistuse, kutsumuse, jõu ja aja küsimus. Just kahte viimast kipub kõikvõimalike kohustustega üle koormatud õpetajal nappima. Kas eetika (usu- või usundiõpetuse raames) ja eesti keele tunnis saab tulemuslikult õpetada inimeseks olemist ja oma emakeele valdamist (ja selle austamist!), kui tundide lõppu kuulutava koolikella kõlades kiirustavad õppurid hoopis teistsugusesse maailma?

Meid ümbritseb kõikjal meedia, mis kubiseb elementaarsetest kirjavigadest. Emakeelt õpitakse koolis ainult loetud tundide jooksul. Kogu ülejäänud aja omandavad lapsed keelt neid ümbritsevas keelekeskkonnas. Kui meie elu kohta olulisi otsustusi tegijad loodavad ühest õppeainest imet, siis kas pole eetikaõpetusega lood üsna samasugused? Meie kool on ehitatud üles päheõppimisele ja tagasivastamisele. Inimeseks olemist pole võimalik pähe tuupida. Inimene kasvab keskkonnas, kus teda austatakse võrdselt kõigi teiste ini-

mestega. Kus kõik inimesed üksteisest lugu peavad. Või keskkonnas, kus keegi kellestki õieti ei hooli – õnne valem näib seal koosnevat hoopis rahanumbritest, kombineerituna nutikusega seda raha kokku kühveldada. Selle moraali järgi pole õpilasel tõesti erilist põhjust oma „saamatust” õpetajast lugu pidada...

Esimesest emotsioonist

Aga tagasi loo juurde, kus üks koolipoiss oma õpetajat solvas ja õpetaja kõrvakiiluga reageeris. Palusin Õpetajate Lehes ilmunud loo Jüri koolis juhtunud läbi lugeda ja spontaanselt asja kohta oma arvamuse kirjutada.

Klarika: „Esimene mõte oli, et asi on muutunud täiesti tavaliseks. Ei ületa uudisekännist!”

Marion: „Ma ei mõista siiski, miks koolidirektor oma õpetajat ei kaitsnud, vaid kohe tema vastu välja astus.”

Hiie: „Ma oleksin vist samamoodi käitunud, kui keegi mulle nii oleks öelnud. Miks siis õpetaja end kaitsta ei või? Jääb mulje, et õpilane, tema vanemad ja koolidirektor on kõik koos ühes paadis ja õpetaja on oma probleemiga täiesti üks. See pole aus! Aga poiss võib olla sellepärast raske isiksus, et tal on kodus probleemid. Kui kodus üksteisest lugu peetakse, teeb inimene seda ka koolis. Hea, et lugu ilmus, sest sellest peab rääkima, mis koolis toimub.”

Ljuba: „Süüdi olid ju mõlemad, aga karistati ainult õpetajat. Miks poissi ei karistatud? Seda peaks edasi arutama. Õpetaja pole tahvli ees selleks, et distsipliini õpetada.”

Kätlin: „Kõrvakiilu pärast kuriteomeetlust alustada on tobe ja seda on ka karistus 30 tundi koristustööd. Hoopis Veiko peaks seda parki koristama. On rumal jutt, et pedagoog ei suuda end õpilase eest kaitsta. Muidugi saab! Kuidas seda tegu ei peeta pedagoogile sobivaks!?”

Ott: „Arvan, et juhtub sageli, et õpetaja-õpilase suhe murdub, hakatakse teineteisega tüli norima ja nii see läheb. Enne, kui keegi kellegi peale kaebama läheb, tuleks teineteisega rääkida ja kompromissi otsida. Kui see asi juba lehte läks, oleks tulnud ka poisilt intervjuu võtta.”

Robert: „Kui on selline olukord, et kumbki pool pole süüst puhas, on väga amoraalne anda õigus ühele poolele ja karistada ainult teist. Viimasel ajal on

üsna tavaline, et õpetaja tembeldatakse üliagarate lapsevanemate pärast süüdi. Reaalsuses on aga nende kallis laps oma käitumise ja suuvärgiga õpetajale palju kannatusi valmistanud. Pärast õpilase ees süüdi jäämist peab õpetaja elama edasi keskkonnas, kus õpilastel on talle kogu aeg võimalik midagi nina alla hõõruda. Mina ei suudaks sellises keskkonnas edasi töötada ja kardan, et ka see õpetaja mitte. Nii koheldakse meie ühiskonnas õpetajaid, keda niikuinii ei jätku. Nendega käitatakse kui klienditeenindajatega, keda pahur puberteediealine võib iga kell solvata, teades, et klient on kuningas, kellele jääb alati õigus.

Selline lahend tolele koolidraamale on absoluutselt moraalitu!”

Raimo: „Ma arvan, et ka õpetaja läks üle piiri ja kui ta üldse karistada ei saa, siis võibki koolis ihunuhtluse jagamiseks minna. Aga miks jäeti poiss täiesti karistuset? See ei ole õiglane. Samas on väga raske selliseid karistada. Millega sa karistad? Noomituse? See ei mõju! Käitumishinne alla? Arvan, et see on tal ammu all. Ta lihtsalt viistab kõigele ja see ongi kõige keerulisem. Milline karistus mõjuks nii, et see midagi muudaks?”

Kati: „Ma ei saa aru, miks kool pidi politseisse pöörduma? Ei õigusta õpetajat, aga seda lugu oleks saanud küll kooli sees lahendada.”

Silvia: „Õigustust pole õpilasel ega õpetajal. Vihahoog ei õigusta sellist käitumist. Õpilane peaks ikka õpetajasse austusega suhtuma ja vastupidi.”

Elsgen: „Jääb mulje, et sel poisil pole vanemaid, kes teda kasvatanud oleksid. Minu vanemad tegid mulle juba väiksena selgeks, et teatud asju ei õelda ühelegi inimesele, isegi mitte vihahoos. Selles loos sai karistada õpetaja, poiss jäi oma ilge käitumise eest karistuset. Sellega saadeti ülejäänud õpilastele signaal, et nad võivad teha, mida tahavad.”

Millised võiksid olla teemad, mida ajakirjanduses selle juhtumi põhjal lähiajal ja pikema aja jooksul käsitleda peaks?

See oli viimane küsimus, millele palusin õpilastel meediatunnis vastata ja mõned pähetulevad ajalehelugude pealkirjad kirjutada. Järgnevalt valik vastuseid.

Uku: „Seda teemat ei oleks üldse pidanud kajastama – kisub kooli maine alla.”

Klarika: „Kuna asi on tõsine, tuleks

see üles tõsta mitte ainult ajakirjanduses, vaid ka riigikogus. Kust võtta uusi õpetajaid, kui kõik samamoodi jätkub? Koolipoliitika on avalikkuse eest varjul!”

Raimo: „Tuleks avalikult rääkida ka sellest, et õpetajad solvavad õpilasi ja õpilastel on selle eest end väga raske kaitsta.”

Marion: „Tuleks rääkida sellest, miks on olukord selliseks muutunud. Kus on põhjused? Kodus? Koolis? Ühiskonnas?”

Anna: „Tuleks rääkida elementaarsest viisakusest! Ja sellestki, et lugupidamine ja viisakus saab olla ikka vastastikkune. Ajakirjanduses tuleks enne analüüside tegemist kuulata ära mõlemad pooled. Ja pole vaja kohut mõista, tarvis on püüda mõista – mõlemat poolt.”

Kirsi: „Üks pealkiri, mis iseloomustaks suurt osa õpetajaid ja õpilasi, võiks olla „Mul ükskõik!”.”

Lauri: „Koolikonflikti kirjeldus ei tohiks olla ainult ühepäevauudis. Neid peaks käsitleda pidevalt ja mitmekülgelt, kõigi osaliste seisukohti välja tuues ja põhjusi otsides. Põhjused pole ju ainult koolis või kodus!”

Janar: „Need lood peaksid ilmuma mitte ainult Õpetajate Lehes, vaid kõigis suuremates üleriigilistes väljaannetes. Inimesed peaksid selles arutelus saama kaasa rääkida ning leheomanikud ei tohiks karta, et see teema ei müü. Lapsed ja nende probleemid, inimesed üldse, ei ole ju mingi müügiartikkel!”

Annika: „Ajakirjandus võiks rääkida lahti need seadused, mis reguleerivad selliseid olukordi koolis (ja üldse inimeste vahel). Kirjutada tuleks rohkem positiivseid lugusid, sest neidki on koolis küll. On olemas head ja väga head õpetajad, samuti head ja väga head õpilased, kes teineteist austavad ning kelle koostöös vormitakse medaleid ja meie riigi tulevikku. Meil kirjutatakse küll õpilaste saavutustest (rahvusvahelised võidud nii teaduses, muusikas kui ka spordis), aga väga sageli jääb lugejal teadmata, kes on selle noore õpetaja. Ka õpetaja vajab oma töö eest tunnustust, see aitab tal vastu pidada. Ajakirjanikul on teadagi kergem kirjutada skandaalist, halvast – see aitab lehte müüa ja omanikud on siis õnnelikud. Mida rohkem vägivald meedias, seda rohkem raha! Keegi ei mõtle, et vägivald võib ajalehe esikaanelt kolida noore inimese ellu, tema teadvusse.”

Erika: „Tuleks rääkida, mis tüli põhjustas. Ajakirjanikud peaksid uurima, mis sugused on põhilised konfliktide põhjused. Alati pole süüdi halvad lapsed.”

Shirly: „Tuleks rääkida sellest, mida lapsed peavad koolis üle elama.”

Alla: „Olen lugenud sellest, kuidas mõni laps oma elu enesetapuga lõpetab. Lastel võib ka raske olla. Sellest tuleks rohkem rääkida, mis neid vaevab. Nendel, kes on teiste vastu pahad, võib endal elu täitsa nassus olla ja nad ei oska sellest üksi välja tulla. Vahest tuleks rohkem rääkida sellest, kuidas ära tunda last, kellel on elu nii üle pea kasvanud, et ta ei oska enam ise edasi minna. Mida siis teha? Kust ja kelle käest saab laps abi otsida ja loota?”

Kätlin: „Pakun pealkirja „Mis toimub eesti kodudes?”“

Annabell: „Ajakirjandus võiks arutleda teemadel, kuidas sellised olukorrad tekiavad, ja anda nõu, kuidas siis käituda.”

Krete: „Tuleks kirjutada sellistes lehtedes, mida loevad ka teised inimesed peale õpetajate, et ka nemad saaksid teada, mis koolis toimub, ning hakkaksid mõtlema, miks see nii on ja mida tuleks ette võtta.”

Lõpetuseks

Vahest oleks meedial, nii rääkival kui ka kirjutaval, aeg tuletada endale meelde, et oma sünniaegadel oli ajakirjanduse üks olulisemaid ülesandeid rahva harimine. Ei tahaks kuidagi uskuda, et kas või õpilaste ülal pakutud teemade käsitlemine ajalehes või eetris jätaks meediakanalid lugejata-kuulajata. Usun, et isegi kommertsteleviisioonis müüks hästi meie oma saatesari, mis õpetaks olema lapsevanem. Selle kaudu saaksid kodus aimu, mis toimub seal, kus lapsed veedavad suurema osa oma ajast – koolis. Miks mitte teha mõne „Baari” või „Bussi” asemel vahelduseks saatesari „Kool”? Kõik see on tahte ja professionaalsuse küsimus.